

Jesper Hermann (1996), 2nd. oplag, **Mennesket i sproget - Sprogpsykologiens sprogbruger**. København: Gyldendal.

Anmeldt af: *Kristine Jensen de López*, Ph.d. Stip. Psykologisk Institut, Århus Universitet

Denne bog er en forholdsvis kort bog, på godt 100 sider. Den har til hensigt at bestemme sprogpsykologien på en ny måde, hvori det forsøges, at indholdsbestemme sprogbrugerens som et grundbegreb. Det unikke ved bogen er, at den behandler dette emne på dansk, og at den trækker på eksempler fra den danske kultur. Den går kort sagt ud fra sprogbrugerens, der lever i Danmarks 1990'erne. Begrebet "mennesket" forsøges afdækket abstrakt såvel som alment. Forfatteren har hentet inspiration til afdækningen af begrebet ud fra forholdet mellem "subjekt", "objekt" og "virkelighed", som det beskrives af Peter Zinkernagels i "Verdensproblemet" (1957), og "Virkelighed" (1988). Hermann er også inspireret af Nini Prætorius (1978, 1981). Bogen henvender sig til et bredt publikum, idet den bevidst har undgået, hvad der refereres til som "videnskabelige forpostfægtninger". Hvad det end så måtte betyde? De få steder, hvor forfatteren alligevel har valgt at referere til bestemte forfattere, er disse enten russiske forfattere, der synes at være fra den virksomhedspsykologiske tradition eller kendte danske skønlitterære forfattere.

Bogen er opdelt i fire kapitler, der opbygges ud fra et ontogenetisk billede af mennesket som sprogbruger. Første kapitel onhandler børns sprogudvikling og sidste kapitel, det voksne menneskets brug af sprog i forhold til erindring og selvforståelse. Ind imellem disse indledende og afslutningskapitler bydes læseren på to kapitler, der omhandler mere generelle problemer omkring sprog og dets sprogbruger, nemlig hvordan vi gør os forståelige med sprog, og hvordan det forholder sig med sprog og resten af verden.

Ud fra anmelderens egne interesse område, vil der her mest refereres til første kapitel, nemlig det der omhandler børns sproglige udvikling, mens de efterfølgende kapitler kort opridses i deres hovedtræk.

Kapitel ét forsøger at skildre, hvordan barnet bevæger sig ind i sproget. Spædbarnet beskrives som et virksomt udforskerende væsen, der fra starten er rettet mod sin omverden, og der fødes som et intentionelt væsen. Hermann forklarer spædbarnets kommunikative udvikling uge for uge, og måned for måned. Selv om forfatteren bevidst har undgået at referere til det videnskabelige arbejde, der ligger til grund for hans antagelser, (hvad der ind imellem gør det uoverskueligt for læseren at skelne forfatterens egne tanker og generelle videnskabelige fænomener fra hinanden) synes første del af kapitlet klart at bygge på 70'ernes social-kognitions udviklingsforskere, så som Jerome Bruner, Trevarthen og Gibsons perceptionpsykologi. Forfatteren fremtrækker flere vigtige elementer i barnets udvikling hen mod at blive en sprogbruger. De fleste af eksemplerne danner baggrund i, det måske lidt banale, at barnet har en krop, der giver det muligheden for at udøve rytmiske bevægelser, indgå i remser, samt i regel baserede sociale lege, så som borte-tit-tit legen. Disse tilsynladende banale lege er i virkeligheden vigtige førsproglige kommunikationsevner, og er selve kimformen for en sproglig kommunikation. Et andet vigtigt element er barnets tidlige evne til

at indgå i et fælles sammenspil med en anden omkring et tredje objekt, blandt andet ved hjælp af øjenkontakt.

Specielt for sprogbrugen hos det lidt ældre barn fremhæver forfatteren, at børn er utroligt bogstavelige i deres brug og forståelse af sprog. Som eksempel skriver Hermann, *at børn kun langsomt tilvænner sig forståelsen af idiomer og metaforer*. På dette punkt er jeg ikke enig med forfatteren, tværtimod mener jeg, at den analogiske tænkning, der ligger til grund for brugen og forståelsen af metaforer, er et af de grundlæggende menneskelige træk, der kommer til udtryk tidligt i barnets kognitiv udviklingsforløb. Eksempelvis ses anvendelsen af den analogiske tænkning i småbørns brug af overgeneralisering i deres tidlige sprogudvikling. Flere barnesprogsforskere, der arbejder med analogisk tænkning og metaforer bla. forfatterne Gardner, Genter og Gibbons har vist, at små børn faktisk godt kan bruge og forstå metaforer. Idiommer, derimod kan ofte være baserede på kulturspecifik viden, som små børn af naturlige grunde endnu ikke har kendskab til. Et eksempel på børns evne til at danne metaforer er taget fra min egen søn i en alder af fire år. Mens han var i gang med at hjælpe til med at rive efterårsblade sammen fra græsplænen, sagde han spontant: "græsset skal friseres fint".

Kapitel to omhandler hvordan vi gør os forståelige med sprog, Der gives eksempler på, hvordan ideal kommunikation er opbygget omkring et fælles stykke arbejde mellem mindst to personer omkring et fælles emne. Ligesom det er afsenderens opgave at inddrage modtagerens forudsætninger for at forstå en given meddelelse, så er det modtagerens opgave at modtage meddelelsen på en åben måde. I en kommunikativ sammenhæng er intentionalt et vigtigt grundbegreb, der går igen i bogen.

Kapitel tre, er af forfatteren selv beskrevet som det kapitel, hvori forståelse af kræver mest åbenhed fra læserens side. Det omhandler, hvordan det forholder sig mellem sprog og resten af verden. Hermann skriver, at *"sprog og resten af verden står i lidt forskellige forhold til hinanden afhængigt af hvilken sprogbrug vi er i færd med"* (side 54). Hermann understreger, at sprog og verden ikke må sidestilles som den samme ting, da de hver især har forskellige funktioner for mennesket. Ligeledes understreger han, at det ikke giver mening at spørge om forholdet mellem sprog og virkelighed, da de ikke kan sammenlignes og i så fald vil der ikke være noget, de vil kunne blive sammenlignet i forhold til. Også her er han meget inspireret af virksomhedspsykologien. Der synes at være et fælles træk mellem Hermanns beskrivelse af sprog som et stykke værktøj, og Vygotskys beskrivelse af sprog som et kommunikativt værktøj.

Hermann kommer i dette kapitel også omkring det fænomenologiske spørgsmål om, hvorvidt verden er til, uafhængig af vores erkendelse af den. Til det svarer Hermann, at det, at vi kan tale om, at noget er bundet i, at der er noget vi kan tale om, og om ikke mindst, at vi talende jo er der. Og således forudsætter sprog en verden. Jeg opfatter argumentet for at være lidt cirkulært. I kapitel tre giver forfatteren også danske eksempler på, at alle sprogbrugere ikke bruger sprog på samme måde. Eksemplerne indholder geografiske og sociale variationer på sprogbrug.

I sidste kapitel reflekterer forfatteren over, hvordan sprog hjælper os i vores selvforståelse livet igennem. Og hvordan sproget er en kulturarv, hvori det nedskrevne sprog kan ses som en historie, der gives videre til næste generation. Hermann henviser til måden, hvorpå vore

erindringer ved hjælp af sproget giver os en bedre selvforståelse. Men også om hvordan andre menneskers erindringer eller livshistorier både indeholder en vigtig historisk viden og samtidig fortæller os noget om det almene ved mennesker.

Alt i alt en interessant lille bog, hvor "lille" ikke skal forveksles med letlæselig. Den rører ved nogle spændende punkter angående mennesket i sproget. Til gengæld indholder den for mange (nogle flere sider lange) citater fra velkendte skønlitterære danske forfattere, der måske kunne erstattes med korte resuméer. Den røde tråd i bogen må siges at være, at mennesket livet igennem er en intentionel sprogbruger i en sprogligt verden, som er der i kraft af, at vi kan tale med hinanden om den. Bogen kan ses som en overskuelig indføring i delelementer af den social-kognitive tilgang til mennesket som sprogbruger, og derved relevant i forhold til den brede gruppe danskere, der interesserer sig for sprogpsykologi, men ikke har adgang til udenlandske tekster og empirisk baserede antagelser.